

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY V.

BARCELONA 31 DE DESEMBRE DE 1882

NÚM. 50.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis: 2'50 pessetas al any.—Número sol 25 cénts.
—Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON. ahont deuen dirigir-se totas las comunicacions y en las llibrerias de Verdagner, Parera, y Felip.

JUNTA DIRECTIVA PERA 1883.

En virtut de la elecció reglamentaria parcial verificada en lo dia 12 del corrent, la Junta Directiva pera l' any 1883 ha quedat constituida del modo següent:

President: D. Joaquim Riera y Bertran.—*Vice-President:* D. Antoni Rubió y Lluch.—*Tresorer:* D. Ramon Vergés.—*Vocals:* D. Carles García Vilamala, D. Antoni Auléstia y Pijoan, D. Heribert Barallat, D. Joseph M.ª Valls y Vicens, D. César August Torras y D. Antoni Massó.—*Secretari* 1.er D. Lluís M.ª Soler y Puig.

Ab motiu d' haber sigut elegit Secretari 1.er lo Sr. Soler y Puig queda vacant lo carrech de Secretari 2.ⁿ, pera qual elecció se convocará oportunament la junta general.—Barcelona 20 Desembre de 1882.—Lo Secretari 1.er Pelegrí Casades.

SESSIONS Y EXCURSIONS.

1883.—Janer 7.—Sessió pública inaugural dels travalls de l' ASSOCIACIÓ corresponent al present any académich, en lo saló del Institut de Foment del Treball Nacional.

» 18.—Sessió preparatoria de l' excursió á Arbós, Castellet, (iglesia románica y castell) y Cubellas. Lectura de la Memoria de la visita al Museu de D. Joseph Ferrer y Soler per D. Eduart Tamaro.

» 21.—Excursió á Arbós, Castellet (iglesia y castell) y Cubellas.

SOCIS ENTRATS DURANT LO MES DE DESEMBRE.

- D. Loredano Ranier Luciani.
 » Valero Piedra.
 » Artur Galofré.
 » Ramon Fita.
 » Francisco Paradaltas y Dupré.
 » Octavi Pons y Pereriera.
 » Narcís de Belloch.
 » Joan Bertran y Bellver.
 » Carmelo Homs y Parellada.
 » Francisco Dexeus y Bover.
 » Joseph Cardona y Cabrisas.

DELEGATS.

D. Sinibald Gutierrez y Mas ,á Gandia.

CONFERENCIA—TOLEDO MONUMENTAL.

Ab aquest titol després de sa efectuada visita á Toledo, á últims de Maig de 1880, ab ocasió de sa anada á Madrid en representació de la CATALANISTA en las festas del centenari de Calderon, doná don Eduart Támara una conferencia per demés agradable, en que resenyá breument las principals bellesas monumentals de dita imperial ciutat de Toledo.

Ponderá sa gran antiguetat y lo favor que li otorgaren los Romans, concedintli los drets de Colonia y constituintla la dispositària de sos Tresors en Espanya; referí que los Jueus l' habian ocupada 340 anys ans de J. C., anomenantla: «mare de generacions» y recordá que los Reys Goths l' habian constituïda definitivament sa capital, com ho era en temps de l' invasió dels sarrahins que la dominaren 370 anys, fins que en 1085 la recuperá Alfons VI, prenent lo titol d' Emperador.

Feu mérit dels tres recintes que forman la ciutat, contenint lo primer la Catedral, la Casa de la ciutat y molts notables Palaus ó casas pairals, en los que además de la grandiositat ordinaria de sa distribució, son notables moltes reminiscencias d' ornamentació arabesca que los adornan.

Assentada l' antiga ciutat sobre set turons, te carrers sumament estrets y alguns conservan la llegenda: «Esta es calle de Toledo:», com designant que son perimetre es propi de la ciutat.

De sa numerosíssima població romana, sols conserva alguns vestigis del amfiteatre y de l' aqueducte, habentse construhit en 1565 lo célebre artífici de Juanelo pera alsar las aguas del Tajo, obra que serveix encara y fou millorada l' any 1604.

Notabilíssimas las portas y murallas de Toledo, entre ellas descolla per son estil árabe pur y per sa bona conservació la anomenada Porta del Sol feta en sa principal part de mahó descubert, com aixís es la complerta construcció d' estil mudejar de l' immediata parroquia de Santiago.

Entre sas plassas es la principal la espayosa, si be de forma desigual y casi triangular, anomenada de Zocodover, ó de las bestias, ahont se corrian toros y canyas; allí foren tinguts los Autos de fé y desde molt temps, los mercats, tenint próxima una capella anomenada del Cristo de la sang. Altre bona plassa, la Major, está immediata al solar de la casa de Padilla.

Quedan escassas despullas dels célebres Palaus de Galiana, que foren ocupats pels reys Goths, y si be foren destruïdas las mezquitas árabes que sens dubte donavan bona mostra del exquisit gust d' aquella singular civilisació, encara alguns restos, com lo «taller del moro» y altres notables fragments esparramats per la ciutat, demostran quin era lo gust dominant que després imitaren las judaicas sinagogas.

La célebre Basílica de Santa Leocadia, avuy mes coneguda ab lo nom del Cristo de la Vega, lloch ahont se celebraren los renomnats concilis Toledans, descolla entre aquellas planurias que circueixen la ciutat alta, recordantse allí además de sas tradicions y singular llegenda, l' enterrament dels germans Sant Ildefonso y Santa Leocadia.

La Catedral erigida en 587 per Recaredo, fou reedificada per Sant Fernando en 1227, essent son mestre major Pere Perez, y molts altres los arquitectes y esculptors notabilíssims que continuaren aquella magestuosíssima obra del estil ojival, en la que no se sab que admirar particularment, puig asombra sa arquitectura, encanta sa complicadíssima escultura, entussiasman sas magníficas pinturas y admira son tresor per sa riquesa é inmensa valua artística.

L' any 1504, restaurá Cisneros lo retaule major dirigint l' obra

Diego Copin y Felip de Borgonya; la magnífica reixa del presbiteri de 46 peus de llargaria per 21 d'alsaria fou acabada l'any 1548; y l'especial capella Muzárabe que fundá dit Cardenal Cisneros, conté un preciosíssim quadre de mosaich, ab una imatge de la Verge Maria, comprat á Roma pel cardenal Lorenzana l'any 1797 pel preu de 20.000 duros.

La cadirada del Cor, esculpida per Felip de Borgonya y Alfons Berruguete, admira per la preciositat de sos baixos relleus; y essent inmensas las bellesas dels enterraments de diferents Cardenals, de D. Alvar de Luna, de D. Joan de Padilla y altres, si la pintura de la volta de la sacristia obra de Lucas Giordano que representa l'aparició de la Verge á Sant Ildefons, causa una notabilíssima sorpresa per sa veritat, la pintura al fresch de Sant Cristófol de 50 peus d'alsaria, causa veritable estupefacció per sa singular factura.

La campana major de 34 peus de circumferencia y de pés 1543 arrobas, essent avuy per desgracia esquerdada, fou construïda en 1637 y refosa en 1753 sots la direcció de Aleix Gargollo.

No hi ha que dir que los finestrals tenen admirables vidres de colors dels sigles xv y xvi, pintats per Dalfin y Nicolau de Vergara y son espayosas las capellas especialment las absidals; están encara mes prodigats los primors de l'escultura en lo elegantíssim altar adossat á una columna, que tè per títol y representació lo descens de la Santa Verge.

La magnífica sala Capítular ostenta la gran colecció de retrats dels arquebisbes Toledans, y entre las riquíssimas alhajas del millor gust y de gran valor històrich, la gran Custodia del Corpus d'estil gòtich, de forma octagonal y de 16 peus d'alsaria, essent tota de plata y or, pesa 795 marchs y conté 80.000 roscas que permeten desmuntarla per complert.

Deixada la Catedral, las Sinagogas hebraicas de Nostra Senyora del Tranzit erigida per Samuel Leví tresorer del rey D. Pere l'any 1366 y cedida mes tart als cavallers de Calatrava; y la de Santa Maria la Blanca erigida á principis del sígle xii y dedicada al cristianisme en 1405, son preciosíssimas obras trasumpto del estil mudejar tant esplendent á Toledo.

No ménos típica es la capella del Cristo de la Llum ahont depo-

sità son escut Alfons VI, després de la reconquesta, y com aquest petit joyell, son molts altres los escampats per aquella imperial ciutat.

De major hermosura y grandiositat de plan es la iglesia ojival de Sant Joan dels Reis erigida per los Reis catòlics, essent l'arquitecte Joan Gual, ab motiu de la victoria sobre Joana la Beltraneja l'any 1476 y ab lo propòsit de que fòs son enterrament que definitivament tingueren á Granada. Tan exterior com interiorment es aquesta iglesia una árca gòtica sens preu; superant tanta bellesa per sa poesia, son magnífich claustre; y la sacristia conté avuy un escullidíssim museu d'antiguetats toledanas.

Podent ab prou feynas abarcar en reduhit quadro lo conferenciant tantas bellesas, que s'agolpaban á sa imaginació totas á l'hora, mencioná lleugerament l'antich Alcázar, restaurat per Carles V; lo palau Arquebisbal, la Casa del Ajuntament, y l'Hospici del Nunci, preciosas obras del renaixement y estils posteriors, si be totas sumament correctes; las antigas iglesias de floridíssims detalls de Santa Isabel, Santo Tomé, y Sant Joan de la Penitencia, totas obras dignes d'estudi y excursions especials; y després de fer menció de varias portaladas y casas particulars, especialment la de «Mesa», feu mérit dels pintoreschs entorns de Toledo, y dedicá un recort á son digne company d'excursió per la repetida ciutat, Mister Tonch, qui infatigable l'acompanyá constantment.

Lo conferenciant fou molt aplaudit al terminar.

EXCURSIÓ Á VICH

LO DIA 17 DE DESEMBRE DE 1882.

Lo dia 17 del present, com estava anunciat se verificá l'excursió á Vich, assistint á ella los socis senyors Coll y Gasch, Oribe, y Coll y Brugada. L'objecte principal de l'excursió era lo de visitar lo monument romá, fa poch descobert. Se sortí d'aquesta ciutat á las 5 h. 23 del matí arribant á Vich, després d'haber cambiat de tren á Granollers, á las 8 h. 30 Inmediatament se dirigiren á casa lo soci delegat Sr. Serra y Campdelacreu, qui acompanyá als excursionistas á veure lo molt que hi ha á Vich, notable. Visitaren la Catedral ab son prehuat claustre, una de las joyas arquitectónicas mes ricas, d'

estil ojival. En sas parets estan empotradas duas lápidas ab inscripcions romanas y en lo pati hi ha lo monument dedicat al immortal-Balmes. En l' interior de la Seu vegeren lo magnífich retaule del altar major d' alabastre, dos pendons que anaren á Roma quan la festa de Sant Miguel dels Sants y quals pinturas son de l' artista Durán Colomé. En lo baptisteri se pot veure encara que bastant malament per la falta de llum, un cuadro de Flauger. En una capella tancada per una reixa bastant elegant del sigle xvii, ha ha una urna de plata que conté los restos de Sant Bernat Calvó, abat que fou de Santas Creus, qué acompanyá á don Jaume lo Conqueridor á la conquesta de Valencia, junt ab la gent de Vich. L' interior de la Seu té mes de grandíós que de bonich y lo mateix pot dirse de la fatxada. Lo cloquer ó campanar es una de las obras mes atrevidas del estil románich. Davant de la Catedral hi havia hagut una rotonda igual á la que existeix á Roma encara que mes petita; lo temple era grandíós y tenia una sola obertura, suposantse seria del sigle xi, y 's enderrocá al construir l' actual catedral. En lo carrer de la Ramada contempláren lo tipich picaporta de la casa Estebanell, y una grandiosa casa d' arquitectura bastant original; tingueren ocasió de veure lo teatro que es bastant gran y luxós; la Rambla que volta tota la ciutat antiga, y la plassa de Balmes en la qual, (cantonada á la Rambla) hi ha un gran Sant Tomás dintre d' una capella d' estil barroch. Estan situats en la Rambla: lo convent de S. Domingo ab son claustre, avuy habilitat pera casa de banys; l' hospital, en lo qual es digne de mencionarse una gran sala d' estil ojival que produeix molt efecte per sa perspectiva; una sala cuberta de rajolas de Valencia ab dibuixos distints, figurant diversos oficis, naus, cotxes, y altres objectes; altre que conté los retratos de varis benefactors y del fundador del hospital molt curiosos, com ho son tambe, dos Sant-Cristos de nácar ab incrustacions, y 'l Sant Cristo del segle xvi que hi ha en l' esglesia del establiment. La plassa del mercat es grandiosa; en ella se celebra cada any dúas ó tres vegadas la *corrida del bou*, que es una de las costums tradicionals de Vich. En la plassa meteixa hi ha una casa ahont l' Ajuntament concurreix pera presidir l' espectacle; haventla feta construir la ciutat

expressament pera tal objecte com ho demostra en la fatxada un gran escut de la meteixa.

Lo temple romà, que fins ara havia estat cubert per altres construccions de l'edat mitja, puix abans havia estat castell de la Il·lustre casa dels Moncadas y ultimament presó, presenta solsa-ment ruinas. Restan unicament las parets laterals y la posterior de fabricació romana, construïdas ab grans blocks y ciment, poguentse veure magníficament una gran massa d'aquest material sobre una de dites parets.

En ellas hi han grans porcions de cornisas; duas columnas ab sos corresponents capitells, bassaments etc. Tambe se trovan esbarriats per las ruinas, trossos de columnas, arquitraus, basaments y jasseras; un tros de fris que te un dibuix de daus, y altres fragments de molt interès. Lo temple, á judicar per los fonaments que s'han trobat, tenia un atri sostingut per deu columnas, sis d'enfront, ab una graderia, y duas laterals. És llástima que no estigui en millor estat, puix encare que pot apreciarse bastant lo que havia sigut abans, no acaba de donar prou llum ab las ruinas existents pera fer una restauració complerta. Quedan encare á mes del temple, part de construccions románicas y alguna de las voltas l'antiga fortalesa feudal.

L'arxiu municipal que visitaren també, te obras molt notables, entre ellas una carta sobre lo règimen municipal dada per Alfons d'Aragó desde Nápoli; un segell en plom del Rey Pere IV, tambe d'Aragó; un missal del segle XIV en que hi juraban la constitució y las llibertats de la terra los concellers de Vich; un sermó de Sant Vicens Ferrer en català; una bandera que duyan los estudians de Vich á la guerra de l'Independencia, y altre de la guerra dels set anys; acorts, privilegis, cartas y actas del Ajuntament.

En lo «Círcol Literari» es digne de mencionarse, per las moltes obras que conté, sa biblioteca, ahont hi ha llibres de literatura, ciencias, arts, religio etc. En Medicina te un *Andree Vesalio* ab grabats preciosos del 1542; un *Hipocrates* en grech y llatí; un *Areteo* impres á Lyó; conté així mateix los classichs llatins y grechs, obras d'història y de geografia notables y un llibre imprés sobre pergami ab vinyetas de color, en català, del any 1504. En lo saló de lectura hi han importants revistes y periódichs.

Lo museu del Circol es notable per sas colleccions numismàtiques ab monedas celtiberas, romanas y altrés, algunas d' ellas acunyadas á Vich; de fossils, tapissos, retaules, caixas de núvia, vaixel·la, safatas y molts altres objectes llarchs d' enumerar. En una de las salas hi han dos tapissos molt grans un dels quals, figura á Hercules lliurantse de las serpents; essent també notable lo saló de conferencias y reunions. En fi lo «Circol Literari» es una corporació que diu molt en favor de Vich y de la ilustració de sos fills.

Entre altres edificis vegere la casa del Veguer, la del comte de Marles, la de Moxó; la casa ahont nasqué S. Miquel dels Sants; la del Ardiaca, en la que hi ha un lleó y un rosetó del segle XVII; essent de notar en tota la ciutat molts finestrals gotichs, y del renaixament.

Lo Sr. Serra y Campdelacreu no deixá un moment als excursionistas, guiantlos en tot y per tot, podent dir que á ell degueren l' haber pogut veure cosas tan notables com las esmentadas.

Lo Sr. Oribe tragué varias vistas fotograficas de la Seu, Claustre de Sant Domingo, y monument romà; lo Sr. Coll y Brugada va fer alguns croquis al llapis dels llocs citats. Nostres consocios retornaren á Barcelona ab l' últim tren que surti de Vich á las 5 horas y 10 minuts de la tarde arriuant á Barcelona á las 8 horas y 15 minuts.

VISITA AL TALLER-MUSEU

DE D. JOSEPH FERRER Y SOLER LO DIA 24 DE DESEMBRE DE 1882.

Havent accedit ab l' amabilitat que caracteriza al Sr. Ferrer, á la petició que li dirigí la Directiva pera que permetés visitar á l' ASSOCIACIÓ lo rich taller-museu de sa propietat, se verificá dita visita en lo dematí del expresat dia, concurrénthi los Senyors Ferrer, Aulestia, Calvet, Soler y Batlle, Tell, Barallat (H.) Bordas, (F.), Tamaro, Cabot (J.), Vilardell, Martí de Cardenas, Coll y Brugada, Moragas, Orive, Martínez y Casades (P.)

Ocupa lo taller-museu lo ters pis de la casa número 30 de la Rambla de Capuxins, y desde lo primer moment que s' entra en éll, se reb la mes bona impresió, y á mesura que's recórran las

diferents estancias las sorpresas se succeheixen augmentant l'entusiasme, perque aixis en los conjunts, sobre manera artístichs, dels objectes arqueològichs, suntuaris y d'art en general, com en l'esment especial de cad' un d'ells, s'hi veu la ma intel·ligent del que ha disposat d'un modo tan estètic com vistós aquella mansió del art,

Ja en lo *recibidor* cridan l'esment las cadiras de baqueta ab grossos claus, imitació dels sigle XVII, y en las cantoneras hermosos gerros árabes, cubrint las parets copias fotogràfiques de renombrats quadros, combinantse ab altres que contenen bonicas aquarelas. Treu la nuesa de la paret de l'antesala que segueix al *recibidor* un *bufet*, hermós moble de noguera tallada ab aplicacions de marfil, representant la Cassa, y en sos prestatjes son de veure váris objectes d'art. Al costat del dit moble, un gran gerro oriental ocupa un dels anguls de l'estancia.

A ma dreta, precedeix al gran saló-taller un bonich corredor adornat al gust árabe-espanyol, cubrint las parets, á un ters de sa alsada, arrimaders de rajólas ó *alicatats* de vius colors ab combinacions geométricas; cubrint lo restant fins al sóstre una curiosa colecció de *majólicas* (platas, plats y marcelinas,) de diferents épocas y punts, debentse citar una gran plata de l'any MDCXII. La porta que dona comunicació ab lo *saló-taller* correspón al estil ja dit, haventla policromada y daurada, ab gran coneixement artístich, lo mateix Sr. Ferrer.

Produheix un efecte sobérch l'espaiosa estancia del *taller* propiament dit, quals parets desapareixen amagadas per la riquíssima colecció d'objectes artístichs combinats ab gran gust y acert. Impossible es detallar un per un las nombrosas péssas, mobles, quadros, armas, vestiduras etc. etc. de que cónsta lo museu; y per tant, com á principal, citarém la rica llibreria que contè los mes principals tractats d'art publicats en diferens payssos, ab láminas que éllas solas mereixen una detinguda visita. Observaren un hermós *Ecce-Homo* de Morales, una preciosa caixa, salvada de Poblet, obra de últims del XV, ab pintada tapa y molt trevalladas pórtas al istil del gòtic flamijat; duas cotas de malla, ab dos capells, un romá, autèntich, y altre dels usats en los torneigs; duas curiosas palmatórias gòticas; una arquilla del

sigle passat, várias safatas (*bacinas de captar*,) una nombrosa colecció d'armas antigues, y várias procedents del Japó y la Xina; una raríssima escriptura árabe y váris altres objectes, combinats ab molta vistositat y remarcable bon gust. Ocupan la testera del saló, dos armaris contenint una riquíssima colecció de petits objectes artistichs y arqueològichs, abundat los esmalts, lo cristall de roca, las miniaturas en marfil y os, un joch de cartas del XVIII etc. etc.

Un gran tapis del XVII tapa quasi per complert la paret esquerra del saló, tenint davant un antich mirall-tocador, várias cadiras, gerros de pisa de diferents punts, un curiós braser japonés, un riquíssim corn adornat ab esquisidas miniaturas, un *pavoreal de cristall de roca*, alguns tapissos japonesos, brodats ab gran riquesa, y en un ángul crida l'atenció un monumental gerro de rentamans del sigle passat, ab las armas de Barcelona.

Una petita estancia, á modo de camaril, paralela al corredor árabe, es digna d'esser vista per lo rica y sumptuosa. L'adornan un soberch escalfador (*escalfa-panxas*) y un gran banch ab alt respalller, obras mestres de tallista riquíssimas y sobremanera artísticas, imitació del Renaixement, y adornats ab preciosas esculturas, contribuint al bon conjunt lo finestral ab vidres pintats y l'enteixinat de talla.

Un altre salonet y arcoba, á la part oposada del gran saló crida l'atenció per lo bon gust y riquesa que per tot en ell se respira. Cobertas las parets per cuyros treballats, al estil cordobés se vehuen adornadas per cornucópias y hermosos miralls, y en los ánguls, grans jerros japonesos, cadiras antigues, tauletas y tocadors dels sigles passats adornan lo salónet mentres en l'arcoba son de veure un régi llit florentí, ab esculturas y aplicacions de marfil; una rica caixa; una preciosa taula del sigle XV representant Santa Agna, y un quadro de Guido Reni que conté Judit; fent de cobricel al llit un rich tapís oriental. Está tot ab tan bon gust disposat que sorpren y captiva á la vegada, demostrant lo acert ab que lo ilustrat duenyo de tantas preciositats ha sapigut esmersar una respectable quantitat, donant cult al Art; y per qual motiu, al tributar al Sr. Ferrer, desde aquet lloch, un publich testimoni de gratitut per s'amabilitat y deferencia ab nostre Asso-

CIACIÓ se li repeteixen las felicitacions entussiastas que personalment li donáren los Srs. sócis ab motiu de la visita, que tan agradablement los entretingué per mes d' hora y mitja.

EXCURSIÓ PARTICULAR Á CARDONA

lo dia 2 y 3 d' Octubre de 1882.

Nostre consoci D. Lluís Maria Soler sortí de Manresa lo dia 2 d' Octubre, á las 6 de la tarde, dirigintse en diligencia á la antiga capital del ves-comtat de Cardona per la magnífica y perfectament conservada carretera provincial que, seguint lo curs del Cardoner, conduheix á aquella vila, essent las onze de la nit quan entrava en la mateixa. A las 6 del matí següent se dirigí á las montanyas de sal ab l' objecte de presenciar l' encisador espectacle de la sortida del sol, quals raigs al tocar las facetes de las salinas rocas se descomposan en distins colors, mes los nuvols que tapavan lo cel impediren tan curiosa observació; no obstant pogué l' excursionista reconeixer los diversos punts de la montanya ahont s' esmentan los mes abundants filons de mineral, essent alguns d' ells d' inmensa grandaria y de vius y hermosos colors que varian desde 'l'blanch espumós fins al vermell transparent y al roig pujat. L' extracció de la sal se fá per medi de barrinadas, conduhintse després als diposits allí establers, ja pera véndrela en grans blochs, ja pera reduhirla á las dimensions de la grava que s' utilisa en las carreteras y d' aqueix modo fer mes senzilla sa pulverisació. En las mateixas salinas hi ha un petit museu ahont se venen los mes notables exemplars que 's recullen, tant en forma cónica com en cristalizaciones, y además curiosos objectes fets de sal, que adquireixen los visitants, alguns del quals mereixen esser conservats degudament.

Retornat á la vila á las nou del matí, se dirigí nostre consoci al castell, que domina una gran extensió de territori desde 'ls Pirins fins al Montserrat y que tants recorts guarda, no obstant las innovacions que modernament ha rebut á causa de sa posició estratéfica y del avansament del art de la fortificació. Empero se conservan encara uns claustres gotichs de reduhidas dimensions, que

semblan de últims del segle XIII, los quals han sigut modernament desfigurats per una complerta capa de cals que 'ls fou donada; la típica y llegendaria torre del homenatge coneguda per la *Torre de la minyona* se conserva perfectament encara que sa terminació no presenti lo mateix aspecte que 'n altres temps, puix llur basament sembla sobradament robust pera sostindre la torra qu' avuy pot veurers, la qual per esser desproporcionada y d' escassa elevació fa presumir que ha sigut adulterada, tant mes quant lo sostre superior de la mateixa s' ha construït á proposit pera contenir una pessa d' artilleria construhida en Barcelona als 9 d' Agost de 1788. Dintre 'ls murs de la fortalesa se conserva una capella dedicada á Sant Ramon Nonat, que morí en lo meteix castell l' últim diumenge d' Agost de 1240, quan, després de visitar als vescomtes que li eran parents, se dirigia á Roma cridat per lo Papa Gregori IX que desitjava tenir prop seu al eminent cardenal catalá. Segons indica una lápida col·locada en lo llindar de dita capella, manaren edificarla los duchs de Medinaceli, descendents de la casa de Cardona, en 1682 y aixó basta pera suposar que l' estil dominant es lo barroch, encara que no del pitjor género. Actualment lo castell presenta l' aspecte d' una fortalesa moderna y baix aquest punt de vista pot considerarse com un dels primers de Catalunya.

Arrancan del mateix unas robustas y altas murallas, llisas en uns punts y enmarletadas en altres qu' antiguament voltavan á Cardona y qu' avuy se conservan en sa major part. De tros en tros poden contemplarse atalayas y torras poligonals que servian ja pera defensa de la població ja pera guarda de las portas de la mateixa, tot lo qual contribuheix á donar á la vila un aspecte feudal y típic que la caracteriza complertament.

L' esglesia parroquial es gòtica y pot atribuirse als segles XIII (últims) ó XIV. Lo frontispici presenta una portada ojival grandiosa que no per estar malmesa en lo march, deixa de cridar l' atenció puix, junt ab dos contraforts termenats en senzills pinacles, dona caracter especial á la dita fatxada, malhauradament malmesa en sa part superior per unas obras de moderna construcció. Mellor conservada es una porta lateral de gran volada també d' estil germánich que presenta uns feixos d' innumerables columnetas unidas per

conichs capitells dels que arranca un hermós arch apuntat dig-ne d'estudi per sa admirable factura. Lo cloquer que poch mes enllá s'alsa es quadrat y poch alt, tal volta posterior á la fabrica de l'esglesia y en sos murs s'esmenta l'escut dels duchs de Medina-celi. La magestuosa nau d'aquesta esglesia mereix particular men-ció puix las nerviacions qu'arrenca de sobre las capellas laterals s'uneixen en robustas claus de volta donantli aixís lo típich segell que caracteriza las construccions góticas. En sos murs se destacan antigas sepulturas quals laudas es difícil apreciar á causa de sa col·locació; los retaules d'aquest temple son barrochs, lo mateix que 'l situat en la cripta que conserva las reliquias dels sants Armenté y Saldoni, mes l'orga está trevallada admirablement essent del mellor gust los entallament y motlluras que l'adornan. També pertany al mellor gust ojival l'ampit d'una tribuna, obra proli-xament esculpturada que es de lo mellor que 'n dita esglesia pot admirarse.

En distints punts de la vila cridan l'atenció varias casas ab agi-mesadas finestras, portadas adovelladas, y altres aditaments archi-tectonichs qu'ab las tauladas sortints y lo rónech color de la pe-dra del país contribuheixen á fer interessants los carrers de Cardona. La plassa major es espayosa y en ella se trovan algunas casas de moderna construcció que li donan bon aspecte; entre ellas se dis-tingeix la Capitular y la de D. Antoni de Solsona. En aquesta úl-tima conserva dit senyor l'abundant y escullida colecció d'objectes de sal que recullí lo difunt prebere D. Antoni Riba, en la qual s'es-mentan exemplars notables, tant per las bonicas mostrars del mineral antedit que 's presentan com per algunas que, fins á cert punt, poden considerarse com á obras artísticas, per quin motiu lo citat Re-verent Riba fou premiat per distints governs y societats als que endressá las mes escullidas de sas obras. També se guardan en lo antedit museu alguns objectes arqueológichs qu'encara que sian en poch nombre y d'escassa importancia demostran lo zel que distingía al intel·ligent aplegador, qu'ensemps nos consta era un entussiasta catalanista. Quantas personas arriban á Cardona no deixan de visitar l'abans dita colecció puig la celebritat de la ma-teixa s'exten per los pobles de l'alta montanya.

Satisfet nostre company dels bons resultats de sa excursió, re-

torná á Manresa, ab lo cotxe que sortí á las 11 del matí del dia 3, anant acompanyat del jove solsoní D. Adolf Mas y Ginestá, ardit é intel·ligent excursionista qu' ha recorregut importants y desconegudas encontradas de nostra terra; arrivanthi á dos quarts de quatre y dirigintse després á nostra ciutat en lo tren correu.

COMUNICACIONS.

S' han rebut las següents:

—De D. Joan Casas, delegat á S. Feliu de Guixols contestant á la comunicació de l' ASSOCIACIÓ referent á un antich claustre romanich del monastir de benedictins. Manifesta que hi ha en aquella vila la mellor disposició en favor de la conservació de dit'claustre, lo qual queda cobert per un teulat, habentse tant solsament tirat á terra alguns restos sense importancia; fa notar no obstant la impropietat d' haberse emblanquinat sas parets de pedra picada, y expressa sos bons desitjos de vetllar per sa part pera la conservació de tants interessants restos.

—Del Il·tre. Sr. Marqués d' Aguilar, delegat á Madrit, dihent haber entregat lo ofici de la CATALANISTA, á la Real Academia de S. Fernando referent á la conservació del monastir de Santas Creus, y manifestant haberse aquella corporació ocupat ab urgencia del assumpto.

NOVAS

D. Joseph Ricart y Giralt ha construít per encarrech del Excm. Sr. Alcalde Constitucional y ab destí al Parch d' aquesta ciutat, una planxa itineraria de 1'30 metros quadrats, la cual se colocará orientada convenientment. Suposant Barcelona en lo centro las direccions se representan

per rallas doradas en que cada milímetro equival á dos kilómetro des distancia.

Lo meteix Senyor ha terminat ja un projecte de columna meteorològica pera lo mateix Parch, encàrrech esprés també del Sr. Alcalde. Tindrà 2'50 metros d'altura, forma prismàtica de base octogonal terminant en una barra ab panell pera senyalar la direcció del vent. La columna estarà orientada de manera que una de las caras estarà en direcció á tramontana, senyalant las altres caras los respectius vents. *gargal, llevant, xaloch, mitjorn, llavetx, ponent y mestral*. En la cara de mitjorn hi anirà un rellotje de Sol; en la cara oposada, un termómetro de 1'20 metros d'alsada; en las caras perpendiculars, un barómetro y un higrometro. En las altres quatre caras planas de márml ab l'espliació y us dels instruments.

En columnetas á part s'hi posarán una brújula de molta longitut pera l'estudi del magnetisme, y un canó meridiá que cada mitjdia tirarà una canonada.

Periódichs rebuts darrerament:

El Reusense, de Reus; *Eco de Granollers*, de Granollers; *El Palafrugellense*, de Palafrugell; *El Litoral*, de Gandia; y lo *Boletín-Revista de la Academia de Jurisprudencia*, de Oviedo.

Han sigut cedits á l'ASSOCIACIÓ las obras y objectes següents:

Per Don Cárles Barberí: *La Petimetra*, comedia nueva escrita con todo el rigor del arte per D. Nicolás Fernandez de Moratin, Madrid 1762; *Apuntes sobre el bien y el mal de España*, Leon de Francia 1804; *Tarifa de comparacion para saber el grado positivo que tienen los aguardientes y espíritus á cualquier temperatura que se hallen*, por C. F. P. Barcelona 1826; *Reglas de la buena crianza civil y cristiana*, Barcelona 1767; *Diario del sitio de la Plaza de Gerona en Cataluña*, del año de 1809; escrito en aleman y publicado en Leypzich en 1812, por A. W. Bucher, Madrid 1814; *La amnistia cristiana ó el solitario del Pirineo*, novela histórica del año 1832, Valencia 1833; *Tablas de las monedas, pesos y medidas de varios países y su correspondencia á la castellana*, Barcelona 1796; *Cartilla de las cinco cosas y opiniones ó cálculos falibles formados*

por D. Mariano Blas, Madrid 1814; *Memoria sobre el carbon de piedra*, escrita por D. José Comas; *Grito de los Africanos contra los Europeos, sus opresores* ó sea rápida ojeada sobre el comercio homicida llamado tráfico de negros por Tomás Clarkson M. A., Barcelona 1825; *Respuesta* del autor de la «Historia crítica de España» de el abate D. Francisco de Masdeu á su erudito censor el muy Reverendo P. Traggia de las Escuelas Pias, Madrid 1813; y *Briefe für Banflente und auch für Lefer ans andern Ctänden*, Hamburgo 1781; Imprompta del segell del bisbe de Barcelona Ilm. Sr. Don Francisco Diaz Santos Gullon; *Carte astronomique de l' Univers*; *Mapa de Italia para conocimiento de la campaña* de 1859; un grabat contenint la *Constitucion de la Monarquía española* de 1837 per Mabon, Barcelona 1837, y varis titols á favor del propi donador.

Per D. Andreu M.ª de Bas: *Relacion obsequiosa de los seis primeros dias en que logro la Monarquía española su más augusto principio, anunciándose á todos los vasallos perpétuo regocijo y coustituyéndose Barcelona un Paraíso con el arribo, desembarco, y residencia que hicieron en ella desde los dias 17 al 21 de Octubre de 1759 las Reales Magestades del Rey nuestro señor D. Cárlos III y de la Reina nuestra Señora Doña María Amalia de Sajonia, con sus Altezas el Príncipe Real, y demás Soberana Familia*. Per D. Julí E. Tarrats: *Historia de los demonios y de las brujas* por Sir Walter Scott, Barcelona; y 5 goigs. Per los Senyors D. Pedro A. Berenguer y D. Francisco Barado y Font: *César en Cataluña* episodio histórico-militar de la dominacion romana en España, per los propis donadors. Per la *Academia Bibliográfico-Mariana* de Lleyda: *Calendario Mariano* en obsequio de la Sma. é Inmaculada Virgen Maria Madre de Dios para el año 1883, por D. José M.ª Escolá con las observaciones admosféricas de D. Joaquín Yagüe, Lérida 1882. Por D. Pelegrí Casades: *Goigs* en honra del gloriós anacoreta San Saturio que se venera en son altar, en la Iglesia parroquial de S. Feliu de Codinas del Bisbat de Barcelona. Por D. Felix R. Oribe: *Guerra Hispano-Marroquí ó España en el siglo XIX* per Rivas y Cordero, Montevideo 1860. Per la *Revista Popular*; *Almanaque de los amigos del Papa para 1883*, Barcelona 1882.